

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Vojtěcha Šimíčka, soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové a soudce Ludvíka Davida o ústavní stížnosti stěžovatele **J. R.**, zastoupeného Mgr. Dagmar Štědrou, advokátkou, se sídlem Františka Křížka 460/13, Praha 7, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 27. 3. 2018 č. j. 28 Co 75/2018-45, usnesení Okresního soudu Praha-východ ze dne 20. 12. 2017 č. j. 5 C 501//2014-36 a platebnímu rozkazu Okresního soudu Praha-východ ze dne 29. 12. 2014 č. j. 5 C 501/2014-9, za účasti Krajského soudu v Praze a Okresního soudu Praha-východ jako účastníků řízení a Městské části Praha 1, se sídlem Vodičkova 681/18, Praha 1, zastoupené JUDr. Milošem Profousem, advokátem, se sídlem V Jámě 699/1, Praha 1, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

- I. Platebním rozkazem Okresního soudu Praha-východ ze dne 29. 12. 2014 č. j. 5 C 501/2014-9 byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele, a to právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, právo být přítomen projednání své věci a být slyšen dle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a právo na účinný přístup ke spravedlnosti dle čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.**
- II. Platební rozkaz Okresního soudu Praha-východ ze dne 29. 12. 2014 č. j. 5 C 501/2014-9 se proto ruší.**
- III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.**

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností ze dne 11. 6. 2018 se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí Krajského soudu v Praze a Okresního soudu Praha-východ, kterými mělo být porušeno jeho právo na spravedlivý proces podle čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“), neboť stěžovatel není a nebyl procesně způsobilý a byla mu odňata možnost řádně hájit svá práva před soudem.

2. Stěžovatel je osobou s duševním (psychosociálním) postižením; má chronicky probíhající schizoafektivní poruchu, pro kterou není schopen spravovat své záležitosti, zejména finanční, nad rámec běžných záležitostí každodenního života. V souvislosti s tím byl stěžovatel hospitalizován od 21. 2. 2014 do září 2016 v Psychiatrické nemocnici Bohnice. Z jejího podnětu ze dne 7. 3. 2014 bylo zahájeno řízení o úpravě svéprávnosti

stěžovatele, v němž byl dne 18. 8. 2014 zpracován znalecký posudek dokládající duševní poruchu stěžovatele; mimo jiné bylo zjištěno, že v jejím důsledku stěžovatel není schopen právně jednat ve finančněprávní oblasti bez hrozící závažné újmy, není ani schopen plně pochopit problematiku finančních záležitostí a spravovat své jmění. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 8 č. j. Nc 461/2014-68 ze dne 6. 1. 2015 byl stěžovatel omezen ve správnosti, a to tak, že není způsobilý nakládat s majetkem, jehož cena přesahuje částku 2 000 Kč měsíčně, a dále činit právní jednání související s ochranou svého zdravotního stavu, kromě udělení souhlasu s hospitalizací. V tomto výroku o omezení svéprávnosti nabyl rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 právní moci dne 2. 3. 2015. Současně Obvodní soud pro Prahu 8 stěžovateli jmenoval opatrovníka; ve vztahu k výroku o jmenování opatrovníka však bylo podáno odvolání a poté dovolání; nakonec Obvodní soud pro Prahu 8 usnesením sp. zn. P 169/2015 ze dne 18. 7. 2017 stěžovateli jmenoval opatrovnici – právní zástupkyni stěžovatele v řízení před Ústavním soudem a toto rozhodnutí nabylo právní moci dne 25. 8. 2017.

3. Dne 5. 11. 2014 Městská část Praha 1 (vedlejší účastnice řízení před Ústavním soudem) podala návrh na vydání platebního rozkazu proti stěžovateli jako žalovanému, s tím, že stěžovatelově zemřelé matce pronajímala garáž a po smrti nájemkyně se obrátila na stěžovatele jako dědice s výzvou k vyklizení a předání garáže; stěžovatel na to reagoval vyjádřením, že pohledávky akceptuje, ale není schopen je v současné době řešit, neboť je dlouhodobě hospitalizován v Psychiatrické nemocnici Bohnice. Kopii tohoto vyjádření ze dne 22. 9. 2014 přiložila vedlejší účastnice k podávanému návrhu na Okresní soud Praha-východ. Stěžovatel v tomto vyjádření dále sdělil, že v současné době není ze zdravotních důvodů schopen řešit svou finanční a sociální situaci a že je u Obvodního soudu pro Prahu 8 řešena úprava jeho svéprávnosti, včetně přidělení opatrovníka, v jehož kompetenci má být také řešit jeho finanční situaci a vyřizování s úřady; proto stěžovatel požádal o vyčkání do doby, než Obvodní soud pro Prahu 8 rozhodne.

4. Dne 29. 12. 2014 Okresní soud Praha-východ vydal platební rozkaz č. j. 5 C 501/2014-9, jímž uložil stěžovateli zaplatit žalovanou částku 75 812 Kč s příslušenstvím a nahradit žalobkyni náklady řízení ve výši 3 033 Kč, nebo podat odpor. Platební rozkaz byl stěžovateli doručen do vlastních rukou do psychiatrické nemocnice dne 19. 1. 2015. Dne 4. 2. 2015 platební rozkaz nabyl právní moci.

5. Poté, co se právní zástupkyně stěžovatele dne 30. 11. 2017 seznámila se spisem Okresního soudu Praha-východ v dané věci, podal stěžovatel jejím prostřednictvím dne 13. 12. 2017 odpor proti platebnímu rozkazu spojený s vyjádřením k žalobě. V něm byla namítána neúčinnost doručení platebního rozkazu s odkazem na duševní poruchu stěžovatele, pro kterou nebyl způsobilý před soudem vystupovat samostatně a měl být zastoupen opatrovníkem. K věci samé pak stěžovatel uvedl, že žalovaný nárok neuznává a dotčenou garáž neužívá od roku 2011, což se potvrdilo i při jejím otevření dne 29. 1. 2016, při němž bylo zjištěno, že garáž je prázdná. K odporu byly mimo jiné přiloženy kopie rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 8 o omezení svéprávnosti stěžovatele a znaleckého posudku zpracovaného v řízení o omezení svéprávnosti.

6. Okresní soud Praha-východ usnesením č. j. 5 C 501/2014-36 ze dne 20. 12. 2017 odmítl odpor stěžovatele pro opožděnost.

7. K odvolání stěžovatele Krajský soud v Praze usnesením č. j. 28 C 75/2018-45 ze dne 27. 3. 2018 usnesení okresního soudu potvrdil. Krajský soud uvedl, že stěžovatel měl při doručení platebního rozkazu plnou procesní způsobilost dle § 20 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), neboť omezen ve svéprávnosti byl až ke dni 2. 3. 2015. Navíc podle krajského soudu, i kdyby byl stěžovatel omezen ve svéprávnosti ještě za probíhajícího řízení před okresním soudem, nebylo by lze uzavřít, že platební rozkaz mu nebyl řádně a účinně doručen; nicméně takový nedostatek by byl důvodem pro podání žaloby pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pro nedostatek procesní způsobilosti. Krajský soud dále akceptoval, že stěžovatel byl v průběhu řízení před okresním soudem stížen duševní poruchou, a proto mu měl být pro řízení jmenován opatrovník podle § 29 odst. 3 o. s. ř.; pokud se tak nestalo, jednalo se o procesní vadu, kterou by bylo možné odstranit v odvolacím řízení (řízení po podání odporu), pokud by odpor nebyl podán opožděně. Jestliže žalovanému nebyl ustanoven takový opatrovník pro řízení, nebylo ani namístě mu doručovat podle § 50b odst. 1 o. s. ř.

II. Argumentace účastníků a vedlejší účastnice řízení

8. Stěžovatel namítá, že mu v řízení před obecnými soudy byla odňata možnost řádně hájit svá práva, a tím bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo na spravedlivý proces. Má za to, že okresní soud měl v řízení o žalobě vedlejší účastnice postupovat podle § 29 odst. 1 o. s. ř. a buď mu jmenovat opatrovníka pro řízení, nebo vyčkat, až bude opatrovník jmenován v řízení o omezení svéprávnosti. Okresní soud však, ačkoli věděl, že stěžovatel je hospitalizován v psychiatrické nemocnici a je vedeno řízení o omezení jeho svéprávnosti, způsobilost stěžovatele nezkoumal, neustanovil mu opatrovníka a platební rozkaz doručoval pouze přímo jemu. Stěžovatel ovšem nechápal podstatu daného řízení, a tak ani po doručení platebního rozkazu nepodal odpor. Stěžovateli tím vznikl dluh, a to navíc na základě údajného bezdůvodného obohacení, které ale na jeho straně nikdy nevzniklo, neboť předmětnou nemovitost vůbec neužíval. Jakmile poté byla stěžovateli jmenována opatrovnice a zjistila okolnosti vydání a doručení platebního rozkazu při nahlížení do spisu okresního soudu (v rámci přípravy na jednání v insolvenčním řízení vedeném proti stěžovateli), ihned jménem stěžovatele podala odpor. Ten však obecné soudy odmítly jako opožděný. V důsledku tedy došlo k tomu, že stěžovateli, který objektivně nebyl způsobilý v řízení sám vystupovat a hájit svá práva, – což bylo známo vedlejší účastnici jako žalobkyni v řízení před obecnými soudy i samotnému okresnímu soudu – nebylo umožněno zastoupení, čímž byla *de facto* vyloučena jeho možnost efektivně bránit svá práva před soudem. Stěžovatel nepovažuje za relevantní skutečnost, že rozsudek o omezení jeho svéprávnosti nabyl právní moci až po vydání a doručení platebního rozkazu, neboť jeho procesní způsobilost měla být posuzována materiálně, nikoli formálně, přitom pouhým nabytím právní moci rozsudku o omezení svéprávnosti se na schopnostech stěžovatele samostatně vystupovat před soudem nic nezměnilo. Stěžovatel poukazuje též na nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 747/2000 ze dne 16. 1. 2003.

9. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřili účastníci a vedlejší účastnice řízení. Krajský soud v Praze zcela odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí

napadeného ústavní stížností. Okresní soud Praha-východ rovněž poukázal na napadené rozhodnutí krajského soudu, neboť ústavní stížnost je podle něj obsahově totožná s odvoláním stěžovatele. Závěry nálezu sp. zn. III. ÚS 747/2000 pak okresní soud považuje za překonané pozdější právní úpravou.

10. Vedlejší účastnice řízení se domnívá, že v daném případě nedošlo k porušení ústavnosti a zejména principů spravedlivého procesu. Dovozuje, že stěžovatel měl procesní způsobilost a platební rozkaz, doručený mu do vlastních rukou před právní mocí rozsudku o omezení svéprávnosti, mu byl doručen účinně. Dále připomíná, že postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu i výklad a aplikace podústavních předpisů jsou záležitostmi obecných soudů, nikoli Ústavního soudu, a tak ústavní stížnost navrhuje odmítnout jako zjevně neopodstatněnou.

III. Procesní předpoklady projednání ústavní stížnosti

11. Dříve, než Ústavní soud přistoupí k věcnému projednání ústavní stížnosti, musí se zabývat otázkou, zda jsou k tomu splněny všechny předpoklady stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon o Ústavním soudu“).

12. Podaná ústavní stížnost směřuje jednak proti platebnímu rozkazu vydanému v prosinci 2014 a jednak proti rozhodnutím nalézacího a odvolacího soudu, které shledaly opožděným odpor podaný v prosinci 2017 po pravomocném jmenování opatrovnice stěžovateli. Podstatou ústavní stížnosti je námitka, že stěžovateli nebylo umožněno řádně a plnohodnotně se účastnit a hájit v řízení, v němž byl vydán platební rozkaz; neboť vzhledem ke svému duševnímu postižení (duševní poruše) nebyl schopen samostatně jednat před soudem, aniž mu však byl ustanoven opatrovník. Okresní soud tak podle stěžovatele rovněž postupoval nesprávně, pokud platební rozkaz doručoval přímo jemu (nikoli jeho opatrovníkovi); navíc platební rozkaz byl stěžovateli doručen do psychiatrické léčebny a v době, kdy již stěžovatel byl nepravomocně omezen ve svéprávnosti (shledán nezpůsobilým nakládat s majetkem přesahujícím hodnotu 2 000 Kč měsíčně).

13. V posuzovaném případě vyvstala zejména otázka včasnosti a přípustnosti ústavní stížnosti. Podle § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu lze ústavní stížnost podat ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje. Podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost nepřípustná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje.

14. Posouzení splnění podmínek včasnosti a přípustnosti ústavní stížností v nynějším případě úzce souvisí s identifikací procesních prostředků, které zákon stěžovateli poskytoval k ochraně jeho práva, tj. k obraně proti platebnímu rozkazu, pokud stěžovatel namítal, že v dotčeném řízení nebyl schopen samostatně jednat a měl být zastoupen opatrovníkem, kterému rovněž mělo být doručováno.

15. Zároveň je Ústavní soud při hodnocení splnění podmínek pro věcné projednání ústavní stížnosti povinen postupovat předvídatelným způsobem, tak aby sám nezasáhl do práva stěžovatelů na přístup k Ústavnímu soudu [srov. nález sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015 (N 51/76 SbNU 691), bod 32; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též na <http://nalus.usoud.cz>]. Krom toho v posuzovaném případě nelze opomenout, že stěžovatel je osobou s duševním postižením, přitom u osob se zdravotním postižením je třeba obzvláště dbát na to, aby právě z důvodu svého postižení nebyly vyloučeny či nepřipustně omezeny v přístupu ke spravedlnosti.

16. Stěžovatel poté, co mu v roce 2017 byla jmenována opatrovnice v návaznosti na omezení jeho svéprávnosti a co se tato opatrovnice dozvěděla o napadeném platebním rozkazu z roku 2014, podal proti platebnímu rozkazu odpor. Je však otázka, zda ve stěžovatelově situaci byl odpor (a následně odvolání proti odmítnutí odporu) skutečně tím případným a zákonem předvídaným prostředkem k obraně proti napadenému platebnímu rozkazu, který je třeba vyčerpat před podáním ústavní stížnosti ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Jak bude osvětleno níže (viz body 41 a 42 tohoto nálezu), Ústavní soud neshledal závěr obecných soudů o opožděnosti odporu protiústavním. Pokud stěžovatel namítal, že pro svou duševní poruchu nebyl schopen samostatně jednat před okresním soudem, pak odpovídající opravný prostředek proti platebnímu rozkazu představovala především žaloba pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Podle tohoto ustanovení lze žalobou pro zmatečnost napadnout pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu, kterým bylo řízení skončeno, jestliže účastník řízení neměl procesní způsobilost nebo nemohl před soudem vystupovat (§ 29 odst. 2) a nebyl řádně zastoupen. Jak Ústavní soud zdůraznil v nálezu sp. zn. II. ÚS 3040/16 ze dne 18. 12. 2018, toto ustanovení je třeba vykládat ústavně konformním způsobem tak, že procesní způsobilost nemá nejen osoba pravomocně omezená ve svéprávnosti (či podle dřívější právní úpravy zbavená nebo omezená ve způsobilosti k právním úkonům), ale ani osoba, která sice v rozhodné době nebyla pravomocně omezena ve svéprávnosti, avšak v důsledku duševní poruchy nebyla schopna samostatně právně jednat a nebyla přitom náležitě zastoupena opatrovníkem, resp. advokátem s procesní plnou mocí (viz bod 32 citovaného nálezu sp. zn. II. ÚS 3040/16).

17. Žaloba pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř. tedy představuje účinný opravný prostředek v případech, kdy účastník řízení napadá pravomocné rozhodnutí (platební rozkaz) proto, že v řízení nemohl pro své zdravotní postižení (duševní poruchu v terminologii zákonných předpisů) samostatně jednat, aniž byl zastoupen opatrovníkem či zplnomocněným zástupcem [samozřejmě za předpokladu, že dosud neuběhla lhůta pro podání této žaloby dle § 234 odst. 2 o. s. ř.; viz *a contrario* nález sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016 (N 74/81 SbNU 285), bod 22].

18. V posuzovaném případě ovšem nebylo možno trvat na vyčerpání tohoto opravného prostředku a z důvodu jeho nevyčerpání považovat ústavní stížnost proti platebnímu rozkazu za nepřipustnou, neboť v rozhodné době se nejednalo o efektivní opravný prostředek, nabízející stěžovateli naději na úspěch a nápravu tvrzeného pochybení okresního soudu, a stěžovateli ani nemohlo být zřejmé, že je povinen jej vyčerpat před podáním ústavní stížnosti. V době, kdy se opatrovnice stěžovatele

seznámila s napadeným platebním rozkazem a začala činit kroky na obranu stěžovatele proti tomuto rozhodnutí, totiž ještě existovala ustálená judikatura obecných soudů, podle níž nebyl důvod zmatečnosti podle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř. dán tam, kde osoba nebyla pravomocně omezena ve svéprávnosti. Uvedený výklad jako nepřipustný a přepjatě formalistický zkritizoval a překonal až náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3040/16. Tento náleží byl vydán dne 18. 12. 2018 (vyhlášen dne 2. 1. 2019), tedy až poté, co stěžovatel podal nynější ústavní stížnost. Ústavní soud tedy uzavírá, že v posuzovaném případě nebylo možno po stěžovateli vyžadovat podání žaloby pro zmatečnost a z důvodu jejího nepodání ústavní stížnost odmítnout jako nepřipustnou ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Napříště ovšem v obdobných případech bude nutno žalobu pro zmatečnost vyčerpat před podáním ústavní stížnosti v souladu s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu [k takovému postupu Ústavního soudu viz též náleží sp. zn. III. ÚS 3710/15 ze dne 13. 9. 2016 (N 173/82 SbNU 685), bod 21; a náleží sp. zn. I. ÚS 1565/14 ze dne 2. 3. 2015 (N 51/76 SbNU 691), body 31 a 32].

19. Současně Ústavní soud konstatuje, že z hlediska splnění procesních předpokladů projednatelnosti podané ústavní stížnosti nebylo možno stěžovateli klást k tíži ani to, že se proti napadenému platebnímu rozkazu dodatečně pokusil bránit odporem, byť se nakonec nejednalo o efektivní a případný opravný prostředek a jeho odmítnutí obecnými soudy nebylo protiústavní. V rozhodné době totiž soudní praxe, a to ani praxe Ústavního soudu, nenabízela jednoznačnou odpověď, jak v případech obdobných stěžovatelově postupovat a jak se procesně bránit, je-li již dotčené rozhodnutí formálně v právní moci. Nevyjasněna byla nejen otázka obrany žalobou pro zmatečnost, ale i otázka případných jiných dostupných procesních prostředků k obraně účastníka, který tvrdil, že v předcházejícím soudním řízení, a to i v rozkazním řízení, nebyl řádně zastoupen, ačkoli nemohl zcela samostatně jednat před soudem. Ústavní soud tak například v těchto případech, v zájmu zachování přístupu stěžovatelů ke spravedlnosti a možnosti se bránit proti porušení ústavně zaručených práv, v minulosti připustil jak ústavní stížnosti, které byly podány proti platebnímu rozkazu, jakmile se o něm stěžovatel dozvěděl a aniž předtím stěžovatel vyčerpal jakékoli jiné opravné prostředky v rámci obecného soudnictví, tak ústavní stížnosti proti platebnímu rozkazu, kterým předcházela pokus stěžovatele bránit se před obecnými soudy odporem [srov. např. náleží sp. zn. I. ÚS 3966/14 ze dne 19. 12. 2016 (N 245/83 SbNU 787), náleží sp. zn. I. ÚS 1775/14 ze dne 15. 2. 2017 (N 29/84 SbNU 349), náleží sp. zn. IV. ÚS 1669/14 ze dne 7. 3. 2017 (N 40/84 SbNU 459) a náleží sp. zn. I. ÚS 1041/14 ze dne 4. 12. 2014 (N 217/75 SbNU 431) či náleží sp. zn. I. ÚS 3970/14 ze dne 24. 10. 2016 (N 196/83 SbNU 167)].

20. Za těchto okolností Ústavní soud shledal podanou ústavní stížnost v celém rozsahu přípustnou a rovněž včasnou. Byla totiž podána ve lhůtě dvou měsíců od doručení napadeného rozhodnutí krajského soudu, jako odvolacího soudu, o podaném odporu, které stěžovatel považoval za rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje, ve smyslu § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu.

21. Jelikož podaná ústavní stížnost splňuje i všechny další požadavky a náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, může být podrobena meritornímu posouzení.

IV. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

22. Ústavní stížnost byla shledána zčásti důvodnou a zčásti zjevně neopodstatněnou. Důvodnost ústavní stížnosti je dána v rozsahu napadajícím platební rozkaz a postup okresního soudu jemu předcházející, v němž nebylo zohledněno, že stěžovatel je osobou s duševním postižením, a byla porušena jeho ústavně zaručená procesní práva; naopak napadená rozhodnutí, v nichž byl odpor stěžovatele posouzen jako opožděný, a proto odmítnut, nebyla shledána protiústavními.

A. Účast osob s duševním postižením v soudním řízení

23. Ústavní soud se ve své rozhodovací praxi opakovaně věnoval právům osob se zdravotním postižením, včetně jejich procesních práv. Především vždy zdůrazňuje, že osoby se zdravotním postižením, včetně osob s duševním postižením, jsou nositeli všech lidských práv a ta jim garantují ochranu a respekt k jejich přirozené lidské důstojnosti [nález sp. zn. I. ÚS 1974/14 ze dne 23. 3. 2015 (N 61/76 SbNU 825), bod 41; nález sp. zn. I. ÚS 2637/17 ze dne 23. 1. 2018, bod 21]. V souladu s lidskoprávním přístupem ke zdravotnímu postižení byla v roce 2006 v rámci OSN přijata Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, kterou Česká republika ratifikovala v roce 2009 (publ. pod č. 10/2010 Sb. m. s.) a mimo jiné se v ní zavázala přijímat „přiměřené úpravy“ (*reasonable accommodations*) standardních postupů a opatření s cílem zaručit osobám se zdravotním postižením uplatnění nebo užívání všech lidských práv a základních svobod na rovnoprávném základě s ostatními [srov. i nález sp. zn. I. ÚS 2933/15 ze dne 9. 2. 2016 (N 31/80 SbNU 401), bod 12].

24. Z této úmluvy vyplývá též povinnost státu přizpůsobit osobám se zdravotním postižením soudní řízení. Podle čl. 13 odst. 1 úmluvy je Česká republika povinna zajistit osobám se zdravotním postižením účinný přístup ke spravedlnosti na rovnoprávném základě s ostatními, mimo jiné i prostřednictvím procedurálních a věku odpovídajících úprav, s cílem usnadnit jim účinné plnění jejich role jako přímých nebo nepřímých účastníků a svědků při všech soudních řízeních. Toto ustanovení se vztahuje na všechny osoby se zdravotním postižením, nehledě na jeho druh, tedy i na osoby s duševním postižením (respektive osoby s psychosociálním postižením, což je ekvivalentní termín aktuálně používaný v mezinárodním prostředí v kontextu Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením), jako je stěžovatel v projednávaném případě. Ony procedurální úpravy ve smyslu citovaného ustanovení pak zahrnují opatření různého druhu, která mají osobám se zdravotním postižením reálně umožnit účast v soudním řízení rovnocenně s jinými účastníky řízení, a tak odvisí od charakteru postižení dotčených osob – od zajištění přístupnosti soudních budov přes zajištění tlumočení do a ze znakového jazyka či použití metod augmentativní a alternativní komunikace až po zajištění dostupné právní pomoci (Della Fina, V., Cera, R., Palmisano, G. (eds.) *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary*. Cham: Springer International Publishing, 2017, s. 287 a 290).

25. Ani u osob s duševním postižením tedy na jednu stranu nelze automaticky a zcela vyloučit jejich vlastní možnost jednat před soudem; na druhou stranu je ovšem vždy třeba zajistit, aby se řízení mohly účastnit rovnoprávně s ostatními účastníky, což může vyžadovat poskytnutí jim určité podpory a pomoci jako odpovídajících procedurálních úprav. Ústavní soud tak zřetelně odmítl názor, že osoby omezené ve svéprávnosti (dříve způsobilosti k právním úkonům) by automaticky mohly zcela pozbývat také samostatné procesní způsobilosti, tedy schopnosti vykonávat v řízení svá práva a povinnosti jako účastníci řízení [viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 43/10 ze dne 13. 4. 2011 (N 68/61 SbNU 69; 130/2011 Sb.)]. V nálezu sp. zn. I. ÚS 1974/14 ze dne 23. 3. 2015 Ústavní soud zdůraznil, že osoba s duševním postižením „není objekt, o kterém mohou jiní rozhodovat bez její jakékoliv účasti“; naopak je subjektem a nositelem všech ústavně zaručených procesních práv a má právo na to, aby byly přijaty odpovídající úpravy s cílem usnadnit jí účinné plnění role účastníka soudního řízení (bod 66 citovaného nálezu sp. zn. I. ÚS 1974/14). V souladu s tím pak Ústavní soud v tomto nálezu v kontextu řízení týkajícího se osobní svobody osoby s duševním postižením poukázal jednak na nutnost jejího efektivního zastoupení (je-li třeba) a jednak na některá samostatná procesní oprávnění dotčené osoby nehledě na její právní zastoupení. V nálezu sp. zn. I. ÚS 2933/15 ze dne 9. 2. 2016 poté Ústavní soud s odkazem na čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením obecně shrnul, že „účastní-li se soudního řízení osoba se zdravotním postižením ..., a to zejména pokud se v řízení jedná o její práva či povinnosti, jsou obecné soudy povinny zpozornět a zvláště dbát na to, aby tato osoba mohla v řízení plně uplatnit svá práva stejně jako jiní účastníci řízení. Přitom je třeba samozřejmě přihlížet k charakteru postižení konkrétní dotčené osoby a podle toho přijmout případná kompenzační opatření.“. Dále pak Ústavní soud upřesnil: „V případě osob s duševním postižením tak kupříkladu minimálním přiměřeným opatřením zpravidla bude ustanovení zástupce pro řízení z řad advokátů, tak aby byla náležitě zajištěna ochrana jejich práv“ (bod 12 citovaného nálezu sp. zn. I. ÚS 2933/15).

26. Podobně také Evropský soud pro lidská práva vyžaduje, aby osobám se zdravotním postižením byla umožněna účinná účast na soudním řízení, což v některých případech může znamenat i nezbytnost zajištění náležitého zastoupení těchto osob a jejich zájmů v řízení; na druhou stranu pokud by s takovým procesním opatřením dotčená osoba nesouhlasila, měla by mít možnost se bránit (viz rozsudek ve věci R. P. a další proti Spojenému království ze dne 9. 10. 2012 č. 38245/08, § 67 a § 70; dostupný na <https://hudoc.echr.coe.int>).

27. Obecně přitom platí, že absence náležitého zastoupení osoby, která není schopna před soudem samostatně jednat, znamená zásah do ústavních práv dle čl. 38 odst. 2 Listiny, který mimo jiné zaručuje, aby každý účastník soudního řízení měl příležitost být přítomen projednání své věci a tak se mohl vyjadřovat k průběhu řízení, k jednotlivým procesním úkonům a činit podle své úvahy procesní návrhy a přednášet soudu svá relevantní tvrzení (srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 1577/16 ze dne 11. 7. 2017, bod 11). Ústavní soud opakovaně uvedl, že součástí zásad spravedlivého procesu je podle čl. 38 odst. 2 Listiny i právo každého, aby byla jeho věc projednána v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům, tedy aby mu bylo ve vlastní věci, kdy je rozhodováno o jeho právech a povinnostech, umožněno před soudem jednat. Toto právo má jakákoliv fyzická nebo právnická osoba, což však ještě neznamená, že je může v příslušném řízení kdokoliv i samostatně uplatňovat. V případě fyzické osoby,

jež s ohledem na svůj nízký věk nebo zdravotní stav není schopna porozumět významu předmětného řízení a projevovat v něm vážně svou vůli, je nezbytné její zastoupení osobou, která bude uplatňovat její práva a hájit její zájmy [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016 (N 74/81 SbNU 285), bod 33; či nález sp. zn. I. ÚS 3655/16 ze dne 6. 3. 2017 (N 39/84 SbNU 451), bod 11].

28. Pohledem uvedených ústavně zaručených práv osob s duševním (zdravotním) postižením je třeba interpretovat také relevantní zákonnou úpravu, tedy především úpravu týkající se procesní způsobilosti a zastoupení účastníků řízení. Procesní způsobilost je v občanském soudním řádu vymezena jako možnost samostatně právně jednat před soudem a obecně je navázána na svéprávnost osoby (§ 20 o. s. ř.); přitom pokud jednotlivec jako účastník řízení nemůže samostatně jednat před soudem, pak musí být zastoupen zákonným zástupcem nebo opatrovníkem (§ 22 o. s. ř.; § 23 o. s. ř. pro širší zastoupení osoby ne plně svéprávné). Není-li zastoupen takový jednotlivec, který nemůže před soudem samostatně jednat – ať už formálně (z důvodu omezené svéprávnosti), nebo fakticky (například pro své duševní postižení, byť formálně nedošlo k omezení svéprávnosti) –, pak mu soud musí ustanovit opatrovníka či učinit jiné vhodné opatření (§ 29 odst. 1 a 3 o. s. ř.; srov. též komentář k tomuto ustanovení Jirsa, J. a kol. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha I.* Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 224–226 a 229).

29. Na účast osob s duševním postižením v soudním řízení tedy obecně reaguje i zákonná úprava; byť ona nehovoří o „osobách s duševním postižením“, ale používá termínu „duševní porucha“. Jak shora uvedeno, tuto zákonnou úpravu je třeba interpretovat a aplikovat pohledem ústavně zaručených práv osob s duševním (zdravotním) postižením. Ostatně i komentářová literatura poukazuje na nutnost zpozornění, respektive zvláštní opatrnosti, jsou-li účastníky řízení osoby s duševním postižením, a potřebu poskytovat jim zvláštní ochranu, tak aby měly zajištěný rovnoprávný přístup ke spravedlnosti (Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2017, s. 84). To v praxi zejména znamená, že k osobám s duševním postižením jako účastníkům řízení a jejich schopnosti samostatně jednat před soudem nelze přistupovat schematicky, pouze v závislosti na rozsahu jejich svéprávnosti podle hmotného práva. Proto na jednu stranu například nelze automaticky ignorovat jakékoliv podání či procesní úkon osoby s omezenou svéprávností, která formálně nemá procesní způsobilost; na druhou stranu je nutné mít na paměti, že třeba i účastník neomezený ve svéprávnosti, ale s duševním (zdravotním) postižením nemusí být schopen se samostatně účastnit řízení, tedy vykonávat v řízení svá práva a povinnosti a vůbec plně chápat soudní řízení a jeho průběh (srov. též Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2017, s. 87–88). Zároveň nelze opomenout ani moderní vývoj přístupu ke svéprávnosti osob a jejímu omezování, který reflektují novější předpisy upravující problematiku svéprávnosti, zejména občanský zákoník. Omezení svéprávnosti je v současnosti chápáno jako krajní opatření, které lze přijmout pouze v zájmu osoby, která pro svou duševní poruchu není schopna právně jednat, a to pouze pokud by jí jinak hrozila závažná újma a pokud nepostačují mírnější a méně omezující opatření, jako například nápomoc při rozhodování, zastoupení členem domácnosti či jmenování opatrovníka bez současného omezení svéprávnosti (§ 55 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku; § 39 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních

řízení soudních). I v soudním řízení je proto třeba přihlížet k faktické, nejen formální schopnosti účastníka s duševním (zdravotním) postižením samostatně jednat před soudem a uplatňovat v něm svá práva rovnoprávně s ostatními, a v závislosti na její míře mu případně poskytnout odpovídající procedurální úpravu potřebou pro to, aby se mohl opravdu účinně účastnit řízení. Naopak se v tomto ohledu nelze spokojit výlučně se schematickým posuzováním rozsahu svéprávnosti dle hmotného práva.

30. To Ústavní soud připomenul také ve shora zmiňovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 3040/16 ze dne 18. 12. 2018, kde zkritizoval právě takové schematické nahlížení na schopnost účastníků řízení jednat samostatně před soudem v závislosti na tom, zda pravomocně byli, či nebyli omezeni ve svéprávnosti. Ústavní soud se zde zabýval situací osoby s duševní poruchou, která však nebyla soudu seznatelná v průběhu řízení a třeba byla zjištěna až po pravomocném ukončení řízení, a zdůraznil, že v takovém případě je dotčené osobě k dispozici žaloba pro zmatečnost dle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř. (tj. pro nedostatek procesní způsobilosti). Toto ustanovení je totiž třeba ústavně konformně vykládat tak, že se vztahuje i na osobu, která sice v rozhodné době nebyla pravomocně omezena ve svéprávnosti, avšak v důsledku duševní poruchy nebyla schopná samostatně právně jednat a nebyla přitom náležitě zastoupena opatrovníkem, respektive advokátem s procesní plnou mocí. Ústavní soud přitom procesní situaci dotčené osoby porovnal také s úpravou dle hmotného práva, které stanoví absolutní neplatnost právního jednání osoby (byť neomezené ve svéprávnosti) jednajících v duševní poruše, která ji činí k takovému jednání neschopnou (viz § 581 občanského zákoníku).

31. Lze tak shrnout, že pokud se soudního řízení účastní zletilá osoba se zdravotním postižením (a zvláště duševním postižením), které jí může ztěžovat či dokonce znemožňovat účast na řízení, a tato osoba není zastoupena právním zástupcem ani opatrovníkem, je třeba vždy zkoumat, zda je schopna sama se řízení účinně účastnit a jednat v něm a uplatňovat v něm svá práva, která jí přiznává již čl. 38 odst. 2 Listiny. Je-li narušena schopnost osoby se zdravotním postižením účinně se účastnit řízení, je soud povinen přijmout odpovídající procedurální úpravu usnadňující dotčenému účastníku jeho účinnou účast a umožňující mu rovnoprávné uplatňování svých práv v řízení, jak požaduje čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. U osob s duševním postižením, pro které dotčená osoba není fakticky schopna samostatně jednat před soudem, bude za účelem zajištění jejich možnosti účinně se účastnit řízení zpravidla nezbytné jejich zastoupení opatrovníkem či zplnomocněným zástupcem z řad advokátů. Nebude-li tedy mít dotčená osoba sama opatrovníka či zástupce z řad advokátů, bude namísto jí ustanovit opatrovníka pro řízení (§ 29 o. s. ř.), a to i z řad advokátů; případně může dojít také k přerušení řízení a vyčkání výsledku řízení ve věcech svéprávnosti (k jehož zahájení může soud dát současně podnět). Otázkou, zda je účastník fakticky schopen se řízení účinně účastnit a samostatně v něm jednat před soudem a zda není nutné přijmout nějakou procedurální úpravu, se přitom soud musí zabývat, jakmile se dozví, že účastníkem řízení je osoba s duševním (zdravotním) postižením; takový postup je součástí spravedlivého procesu a soudní ochrany ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Tuto případy zároveň nelze řešit schematicky a Ústavní soud zdůrazňuje, že povinnost soudu přijmout nezbytná opatření (procedurální úpravy) k umožnění účinné účasti na řízení, a to i opatření v podobě ustanovení opatrovníka, se uplatní bez ohledu na to, zda nezastoupený účastník byl dříve pravomocně omezen ve svéprávnosti či ne.

B. Rozkazní řízení a účast osob s duševním postižením

32. Shora uvedené závěry a požadavky na umožnění účinné účasti na řízení osobám s duševním (zdravotním) postižením mají specifické dopady do rozkazního řízení.

33. Ústavní soud se ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval institutem platebního rozkazu, a to z pohledu ústavního práva být přítomen projednání své věci a být slyšen dle čl. 38 odst. 2 Listiny. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 4787/12 ze dne 13. 5. 2013 (N 82/69 SbNU 347) uvedl, že se jedná o specifickou formu rozhodování v občanskoprávních věcech, s jejímž uplatněním je – v zájmu rychlosti a efektivity soudního rozhodování – pojmově spjato potlačení práva na přístup k soudu a jednoho ze základních principů spravedlivého procesu, totiž aby byla slyšena i druhá strana (čl. 38 odst. 2 Listiny); jedná se tedy o výjimku z (ústavního) pravidla garantujícího účastníkům řízení rovný přístup k soudu. Takové potlačení práva na přístup k soudu lze přitom považovat za ústavně souladné, pouze pokud je – mimo jiné – podmíněno procesní nečinností žalovaného (nález sp. zn. IV. ÚS 4787/12 ze dne 13. 5. 2013, citovaný výše, body 16–17). V dalších nálezech Ústavní soud rozvedl, že institut platebních rozkazů není v rozporu s ústavním právem na veřejné projednání věci v přítomnosti účastníka pouze za podmínky, že žalovaný má právo se domoci projednání své věci v řádném řízení, splňujícím všechny záruky práva na spravedlivý proces (k tomu slouží možnost podání odporu). Práva na veřejné projednání věci a přítomnost u jednání, jako jedné ze základních zásad práva na spravedlivý proces, se lze také vzdát, avšak takové vzdání se musí být vědomé a jednoznačné [srov. nález sp. zn. I. ÚS 892/14 ze dne 20. 8. 2014 (N 157/74 SbNU 349), body 15 a násl.; nález sp. zn. I. ÚS 1041/14 ze dne 4. 12. 2014 (N 217/75 SbNU 431); či nález sp. zn. I. ÚS 3970/14 ze dne 24. 10. 2016 (N 196/83 SbNU 167), bod 15].

34. Uvedené podmínky ústavnosti vydání platebního rozkazu – tedy že žalovaný má reálnou možnost se domoci projednání své věci v řádném řízení splňujícím všechny záruky práva na spravedlivý proces a že případné vzdání se takového projednání věci v řádném řízení je činěno vědomým chováním žalovaného – ovšem nejsou splněny u žalovaného s duševním (zdravotním) postižením, které mu podstatně ztěžuje či vůbec znemožňuje účinnou účast na řízení a omezuje či vylučuje jeho faktickou schopnost jednat samostatně před soudem. Neboli u žalovaného se zdravotním postižením, pro které například vůbec není schopen pochopit průběh řízení, rozumět jednotlivým soudním písemnostem, či dokonce ani předmětu řízení, a chápat, jak se v řízení může bránit a uplatňovat svá práva. Proto pokud v řízení, v němž by soud vydával platební rozkaz, vyvstanou pochybnosti o tom, zda žalovaný nemá duševní postižení (či jiné zdravotní postižení) ovlivňující jeho možnost účinně účastnit se řízení a faktickou schopnost jednat před soudem, pak je soud povinen se předně zabývat touto otázkou, jejíž zkoumání a zodpovězení zpravidla nebude možné bez slyšení žalovaného. Platební rozkaz nelze vydat vůči žalovanému, u něž jsou s ohledem na jeho zdravotní postižení pochybnosti o jeho schopnosti účinně se účastnit řízení či o jeho (faktické) schopnosti samostatně jednat před soudem; u takového žalovaného totiž není zaručena reálná možnost domoci se projednání věci v řádném nalézacím řízení a není zřejmé, zda by

jeho případná pasivita po vydání platebního rozkazu byla vědomým, respektive uvědomělým projevem vzdání se práva na veřejné projednání věci ve své přítomnosti.

C. Případ stěžovatele

a) Řízení, v němž byl vydán platební rozkaz

35. Ústavní stížnost směřuje primárně proti platebnímu rozkazu, který okresní soud vydal na návrh vedlejší účastnice, jež v něm výslovně zmínila, že jí stěžovatel sdělil, že je dlouhodobě hospitalizován v psychiatrické nemocnici a není schopen řešit záležitosti ohledně žalované pohledávky. Ke svému návrhu vedlejší účastnice přiložila i kopii celého písemného vyjádření stěžovatele, v němž je dále uvedeno, že v současnosti je u Obvodního soudu pro Prahu 8 řešena úprava svéprávnosti stěžovatele, v rámci čehož mu bude jmenován opatrovník, který pak bude řešit jeho finanční situaci a vyřizování s úřady, což stěžovatel sám není schopen v současné době zvládnout. Stěžovatel proto vedlejší účastnici požádal o vyčkání do rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 8.

36. Uvedené informace – že stěžovatel dlouhodobě pobývá v psychiatrické nemocnici, je s ním vedeno řízení o omezení svéprávnosti a on sám podle svého vyjádření s ohledem na svůj zdravotní stav nezvládá řešit své finanční a majetkoprávní záležitosti, ale měl by mu k tomu být ustanoven opatrovník – ovšem vzbuzovaly jednoznačné pochybnosti o faktické schopnosti stěžovatele samostatně v řízení jednat a účinně se řízení účastnit. Tyto informace byly okresnímu soudu dostupné ještě před vydáním platebního rozkazu a nebyly v řízení nijak zpochybněny. Za této situace byl tudíž okresní soud povinen zpozornět a zabývat se otázkou, zda stěžovatel sám je fakticky schopen účinně se účastnit řízení a také samostatně jednat před soudem, a zda naopak není nezbytné přijmout nějakou odpovídající procedurální úpravu, aby mu toto bylo umožněno – zejména mu ustanovit opatrovníka podle § 29 o. s. ř. Případně také okresní soud mohl vyčkat výsledku řízení ve věci svéprávnosti stěžovatele a postupovat poté v závislosti na něm (jednat se jmenovaným opatrovníkem stěžovatele; ustanovit stěžovateli opatrovníka pro řízení, nebyl-li by mu v řízení ve věci svéprávnosti pravomocně jmenován, ač by k tomu byly důvody; či třeba jednat přímo se stěžovatelem, pokud by se ukázalo, že není důvod k omezení svéprávnosti stěžovatele ani k přijetí mírnějších, podpůrných opatření k ochraně stěžovatele při právním jednání). Rozhodně však nebylo přijatelné, aby okresní soud zcela ignoroval informace zpochybňující faktickou schopnost stěžovatele samostatně jednat před soudem a účinně se účastnit řízení, a tedy i jeho reálnou schopnost podat odpor, vyjádřit se ve věci a domoci se projednání věci ve své přítomnosti.

37. Vydáním platebního rozkazu, aniž bylo dříve zkoumáno, zda je stěžovatel fakticky schopen samostatně jednat před soudem a účinně se účastnit řízení, okresní soud porušil ústavní právo stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. V důsledku, s ohledem na duševní postižení stěžovatele a jeho dopady, jak byly potvrzeny v rozhodnutí o omezení stěžovatele ve svéprávnosti, pak platebním rozkazem bylo stěžovateli upřeno i jeho ústavní právo být přítomen projednání své věci a být slyšen ve své věci (moci se vyjádřit ke všem prováděným důkazům) zaručené čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a porušeno jeho

právo na účinný přístup ke spravedlnosti zaručené čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

b) Řízení o odporu proti platebnímu rozkazu

38. Ústavní stížnost dále směřuje proti rozhodnutím okresního soudu a krajského soudu, jimiž byl odpor stěžovatele proti platebnímu rozkazu podaný dne 13. 12. 2017 posouzen jako opožděný, a proto odmítnut.

39. V této části Ústavní soud shledal ústavní stížnost zjevně neopodstatněnou.

40. Závěr obecných soudů o opožděnosti stěžovatelova odporu vychází z úvahy, že dotčený platební rozkaz byl stěžovateli řádně doručen do vlastních rukou (§ 173 odst. 1 o. s. ř.) a tento den byl určující pro počátek patnáctidenní lhůty pro podání odporu; stěžovatelův odpor, podaný téměř dva roky po tomto dni tak nemohl být považován za včasný.

41. Ústavní soud tuto úvahu obecných soudů nepovažuje za protiústavní. Úkolem Ústavního soudu přitom není vykládat podústavní předpisy, nýbrž chránit dodržování ústavnosti. V nynějším případě Ústavní soud shledal primární porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu postupem okresního soudu, který se před vydáním platebního rozkazu vůbec nezabýval faktickou schopností stěžovatele účastnit se řízení a samostatně jednat před soudem, přestože měl k dispozici informace tuto schopnost stěžovatele jednoznačně zpochybňující. Za této situace pak stěžovatelova ústavní práva předně vyžadovala, aby měl k dispozici účinný prostředek nápravy, tedy aby se proti takovému postupu mohl bránit a mohl se domoci své účinné účasti na řízení i projednání věci ve své přítomnosti. Takovým prostředkem v rámci civilního soudnictví byla žaloba pro zmatečnost dle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř., jak bylo osvětleno výše (viz body 16 a 17 tohoto nálezu). Z pohledu práva na účinný prostředek nápravy porušení základních práv tudíž nebyla nezbytná také možnost podání odporu.

42. V posuzovaném případě pak není pochybnost o tom, že doručení platebního rozkazu bylo provedeno formálně tak, jak požaduje zákon, tedy rozhodnutí bylo předáno do vlastních rukou stěžovatele. Je pak třeba poukázat také na smysl běhu lhůt v soudním řízení, především princip právní jistoty. V souladu s tím Ústavní soud opakovaně ve své rozhodovací praxi připouští ústavní stížnosti směřující přímo platebním rozkazům či i jiným rozhodnutím soudů prvního stupně a namítající porušení práva stěžovatele účastnit se řízení (pro nedostatek řádného zastoupení či naopak pro neopodstatněné zastoupení opatrovníkem), aniž před podáním ústavní stížnosti vyžaduje podání odporu či odvolání proti napadenému rozhodnutí soudu prvního stupně, které bylo původně, formálně podle zákona, doručeno zástupci či opatrovníkovi stěžovatele [např. nález sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), nález sp. zn. I. ÚS 3269/07 ze dne 1. 12. 2008 (N 208/51 SbNU 593), nález sp. zn. I. ÚS 1775/14 ze dne 15. 2. 2017 (N 29/84 SbNU 349) či nález sp. zn. IV. ÚS 1669/14 ze dne 7. 3. 2017 (N 40/84 SbNU 459)]. Zájem na právní jistotě samozřejmě nemůže bez dalšího převážit nad základním právem účastníka řízení, který tvrdí, že se nemohl předcházejícího řízení, z nějž mu vyplynula určitá povinnost, řádně účastnit a hájit se

v něm; nelze tedy zcela vyloučit možnost takového účastníka bránit se proti zásahu, v jehož důsledku bylo zcela popřeno právo podle čl. 38 odst. 2 Listiny (viz nález sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016, citovaný výše, bod 24). Tato možnost ovšem u stěžovatele vyloučena nebyla, neboť jeho ústavní stížnost proti platebnímu rozkazu byla věcně projednána; a pro další (budoucí) případy obdobné stěžovatelově pak platí možnost obrany žalobou pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. c) o. s. ř.; případně uplyne-li objektivní lhůta pro podání této žaloby dříve, než se dotčená osoba o takovém soudním rozhodnutí dozví, lze se bránit přímo ústavní stížností (viz nález sp. zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016, citovaný výše, bod 24 a bod 25 *in fine*).

V. Závěr

43. Ústavní soud shrnuje, že **platební rozkaz nelze vydat proti žalovanému, u nějž vyvstaly pochybnosti o jeho faktické schopnosti účinně se řízení účastnit či samostatně jednat před soudem, s ohledem na jeho možné duševní (zdravotní) postižení, a u nějž tudíž není zaručena reálná možnost domoci se následně veřejného projednání věci ve své přítomnosti podáním odporu. Ústavně zaručené právo tohoto žalovaného na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny vyžaduje, aby při takových pochybnostech soud nejprve zkoumal a zodpověděl otázku, zda je žalovaný fakticky schopen se řízení účinně účastnit a také samostatně jednat před soudem.** Jak již Ústavní soud konstatoval ve své dřívější judikatuře, **je-li účastníkem soudního řízení zletilá osoba se zdravotním postižením (a zejména osoba s duševním postižením), které jí může ztěžovat či dokonce znemožňovat účast na řízení, a tato osoba není v řízení zastoupena zástupcem ani opatrovníkem, je třeba vždy zkoumat, zda je schopna sama se řízení účinně účastnit a uplatňovat v něm svá práva. Je-li narušena schopnost osoby se zdravotním postižením účinně se účastnit řízení, je soud povinen přijmout odpovídající procedurální úpravu (opatření) usnadňující dotčené osobě její efektivní účast a umožňující jí rovnoprávné uplatňování svých práv v řízení; zejména u osob s duševním postižením, které pro své postižení nejsou schopny samy se účinně účastnit řízení a které zároveň nejsou zastoupeny, bude takovou odpovídající úpravou zpravidla ustanovení opatrovníka z řad advokátů (§ 29 o. s. ř.). Pokud soud nepřijme nezbytnou úpravu, aby zajistil osobě se zdravotním postižením možnost účinně se účastnit soudního řízení, poruší čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a případně také čl. 38 odst. 2 Listiny (ústavní právo být přítomen projednání své vlastní věci a být slyšen).**

44. Právě uvedených pochybení se v projednávané věci dopustil okresní soud, který vydal platební rozkaz vůči stěžovateli, aniž se předtím zabýval jeho faktickou schopností účastnit se řízení a samostatně jednat před soudem, a to přestože v předcházejícím průběhu řízení vyplynuly zřejmé pochybnosti o této schopnosti stěžovatele. Tím okresní soud porušil stěžovatelovo právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stěžovatel v dané době fakticky nebyl schopen samostatně jednat před soudem, jak bylo potvrzeno v souběžném řízení, v němž byl omezen ve svéprávnosti. V důsledku tak bylo vydáním platebního rozkazu porušeno také právo stěžovatele být přítomen projednání své věci a být slyšen dle čl. 38 odst. 2 Listiny a jeho právo na účinný přístup ke spravedlnosti dle čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Ústavní soud proto ústavní stížnosti v části směřující proti platebnímu

rozkazu Okresního soudu Praha-východ vyhověl a toto rozhodnutí zrušil v souladu s § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Ve zbylé části, směřující proti usnesení Okresního soudu Praha-východ a usnesení Krajského soudu v Praze, byla ústavní stížnost odmítnuta jako návrh zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 28. března 2019

Vojtěch Šimíček
předseda senátu

Právní věty:

I. Platební rozkaz nelze vydat proti žalovanému, u něž vyvstaly pochybnosti o jeho schopnosti účinně se řízení účastnit či (fakticky) samostatně jednat před soudem, s ohledem na jeho možné duševní (zdravotní) postižení, a u něž tudíž není zaručena reálná možnost domoci se následně veřejného projednání věci ve své přítomnosti podáním odporu. Ústavně zaručené právo tohoto žalovaného na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny vyžaduje, aby při takových pochybnostech soud nejprve zkoumal a zodpověděl otázku, zda je žalovaný schopen se řízení účinně účastnit a fakticky samostatně jednat před soudem.

II. Je-li účastníkem soudního řízení zletilá osoba se zdravotním postižením (a zejména osoba s duševním postižením), které jí může ztěžovat či dokonce znemožňovat účast na řízení, a tato osoba není v řízení zastoupena zástupcem ani opatrovníkem, je třeba vždy zkoumat, zda je schopna sama se řízení účinně účastnit a uplatňovat v něm svá práva. Je-li narušena schopnost osoby se zdravotním postižením účinně se účastnit řízení, je soud povinen přijmout odpovídající procedurální úpravu (opatření) usnadňující dotčené osobě její efektivní účast a umožňující jí rovnoprávné uplatňování svých práv v řízení; zejména u osob s duševním postižením, které pro své postižení nejsou schopny samy se účinně účastnit řízení a které zároveň nejsou zastoupeny, bude takovou odpovídající úpravou zpravidla ustanovení opatrovníka z řad advokátů (§ 29 o. s. ř.). Pokud soud nepřijme nezbytnou úpravu, aby zajistil osobě se zdravotním postižením možnost účinně se účastnit soudního řízení, poruší čl. 13 odst. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a případně také čl. 38 odst. 2 Listiny (ústavní právo být přítomen projednání své vlastní věci a být slyšen).